

CURRICULUMUL DIN PERSPECTIVA DIVERSITĂȚII CULTURALE

Argentina CHIRIAC

Catedra Științe ale Educației

This article is dedicated to the problem of European integration, and intercultural education. In this context the interculturality has to be viewed on 2 levels:

First level: the macro – represents the international synergy of different cultures for development of communicational system, forming of citizens that will correspond to the needs of a multinational community.

Second level: the macro – the synergy of different cultural segments of some communities.

Interculturalitatea face parte din problematica largă a integrării europene, trecerea de la dimensiunile „mono” la cele „inter” reprezentând o necesitate și o condiție indispensabilă pentru o dezvoltare europeană. În acest context, interculturalitatea trebuie privită în cadrul a două niveluri.

Primul nivel, macro-, reprezintă sinergia internațională a diferitelor culturi, pentru dezvoltarea sistemelor comunicaționale, formarea unor cetățeni care să răspundă exigențelor noilor entități multinaționale.

Al doilea nivel, micro-, sinergia diferitelor segmente culturale și etnice ale unor comunități.

Însă indiferent de nivelul la care se raportează, interculturalismul presupune dezvoltarea atitudinilor adecvate și echilibrate față de diversitatea și deschiderea către alte culturi.

Din perspectiva interculturalismului, „cultura trebuie să fie înțeleasă ca fiind reprezentată de valori în contiunua schimbare, de tradiții, relații sociale și politice” [4].

Cultura nu poate fi privită ca un tezaur static de produse „vizibile”, ci ca un proces dinamic, care include pe lângă aceste produse și astfel de manifestări cum ar fi valorile și percepțiile sau concepțiile de viață etc. [3].

Prin urmare, inedit și avantajos pentru pozițiile interculturalismului, „cultura include tot ce înseamnă viață reală” [2].

Demersurile educaționale interculturale pot fi întreprinse doar pornind de la justificarea respectabilității tuturor culturilor.

Interculturalul contribuie la transformarea culturii. În cultura concepută ca dialog cu ceilalți, viziunea asupra culturii se schimbă de la cultura-produs la cultura-proces [3].

Educația interculturală își propune să informeze mai bine indivizii și grupurile din care aceștia fac parte asupra demersurilor culturale ale comportamentelor lor. „Culturile ne fac serviciul de a ne diminua incertitudinea oferindu-ne răspunsuri la majoritatea problemelor noastre existențiale” [3].

Interculturalismul nu înseamnă contemplarea pasivă a culturilor, ci presupune acțiune, participare, implicare. În acest sens, educația interculturală reprezintă o activitate ce traversează întregul sistem educațional. James Banks identifică cel puțin trei perspective ale „educației interculturale”: concept, schimbare și proces:

1. Conceptul-cheie – toți elevii/studentii, fără deosebire de apartenență etnică sau culturală, trebuie să beneficieze de oportunități egale de a învăța.
2. Interculturalismul poate să producă schimbări majore în instituțiile de învățământ astfel încât toți elevii/studentii să beneficieze de egalitatea șanselor de instrucție.
3. Interculturalismul este un proces în permanentă derulare, care include idei ca echitatea și preocuparea continuă pentru stimularea performanțelor [1].

Educația interculturală reprezintă o necesitate globală, o formă specializată a educației pentru toți, care pune elevii/studentii și culturile acestora în posturi de tratare diferențiată, dar în același timp de egalitate [3].

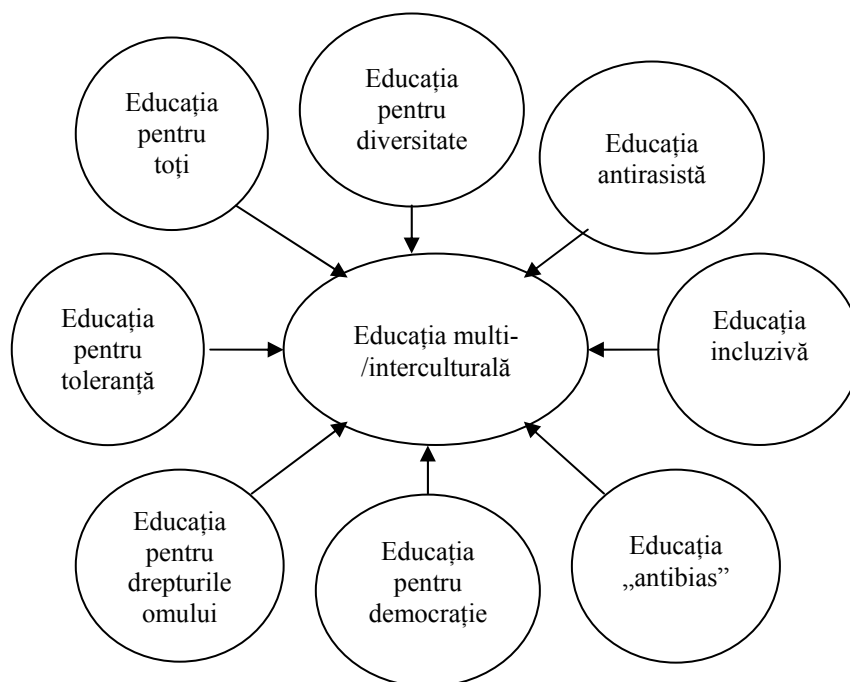
Educația interculturală este, în primul rând, o educație a relațiilor interpersonale care implică membri ai unor culturi diferite.

Obiectivul major al acestui tip de educație este de a mări eficiența relațiilor interculturale, gradul de deschidere, de toleranță, de acceptare a celuilalt care este diferit.

„Abordarea interculturală în educație pleacă de la ideea că o mai bună înțelegere între oameni este posibilă. Ea se vrea un antidot al rasismului, xenofobiei și al altor forme de excludere. Ea are pretenția de a participa, în școală, la crearea colectivă a unui spațiu cultural care acceptă, inserează, reelaborează semnificațiile culturale ale membrilor diferitelor comunități în contact. Aceasta nu se mulțumește să realizeze o constatare a trăsăturilor asemănătoare și diferite, ci caută să formuleze anumite semnificații noi, împărtășite de toți” [5].

În mod cert, scrie Anca Nedelcu, realitățile subsumate conceptului de „educație interculturală” au existat înainte ca un astfel de termen să fie inventat și cu siguranță vor fi și o preocupare viitoare, indiferent de denumirea purtată.

Anca Nedelcu aduce exemple de denumiri recente concurențiale termenului de educație interculturală, care desemnează integral sau parțial același univers conceptual.

Educația interculturală reprezintă, așa cum s-a arătat, un concept integrator, holistic.

Drept urmare, un curriculum intercultural este interesat nu numai de conținuturi, de ceea ce se predă, dar și de cum se învață și cine sunt “subiecții” actului educațional.

Finalitățile educației interculturale reprezintă demersul conceptual în proiectarea curriculumului intercultural.

Preluând anumite coordonate, considerăm că pertinente pentru delimitarea finalităților educației interculturale sunt următoarele achiziții afectiv-motivaționale, cognitive și comportamentale.

Achiziții afectiv-motivaționale:

- nevoia de deschidere, de includere într-un grup, de împărtășire a unor convingeri, de mulțumire materială și simbolică, de a susține imaginea de sine;
- construirea unei concepții despre sine realiste și pozitive, construirea unei identități individuale și sociale puternice;
- dezvoltarea unor sentimente de închidere/deschidere echilibrate față de ceilalți;
- dezvoltarea dorinței de a stabili relații interpersonale;
- dezvoltarea unor sentimente de receptivitate față de informația nouă, de toleranță față de incertitudine;
- atitudinea de a nu judeca pe alții.

Achiziții cognitive:

- capacitatea de a oferi o pluritate de interpretări a faptelor și evenimentelor interculturale;
- capacitatea de a fi cât mai obiectiv în perceperea și descrierea unor evenimente;
- formularea unor așteptări realiste cât mai pozitive;
- descoperirea unor aspecte comune între propria cultură și cultura celorlalți;
- identificarea și explicarea rațională a diferențelor dintre sine și ceilalți;
- dezvoltarea unui comportament autoobservativ eficient;
- stabilirea unor relații cât mai numeroase și mai variate cu persoane aparținând altor culturi.

Achiziții comportamentale – abilități, deprinderi:

- abilitatea de a crea noi categorii, din ce în ce mai fin nuanțate;
- abilitatea de a atribui corect comportamentul celorlalți (de a-l interpreta corect);
- abilitatea de a rezolva corect probleme în care se oferă date insuficiente;
- abilitatea de a empatiza;
- abilitatea de a ne adapta comunicarea – de a ajusta scopurile acțiunii, de a ne adapta la cerințele mediului concret, de a ține cont de celălalt în procesul comunicării;
- utilizarea adecvată a codurilor lingvistice și nonverbale ale celorlalți;
- gestiunea interacțiunii – capacitatea de a iniția și de a termina o conversație, o secvență de interacțiune într-o manieră adecvată, evitând ca cineva să monopolizeze, să domine interacțiunea.

Competențe specifice perimetrului activităților didactice:

- cooperarea studenților în realizarea unor sarcini;
- construirea împreună a acordului în situații caracterizate de divergențe de opinii și interese;
- exprimarea eficientă a propriei identități culturale în fața colegilor și a cadrelor didactice;
- construirea unor relații colegiale tonice.

Competențe interculturale specifice mediilor educaționale nonformale:

- angajarea personală în activități interculturale extradidactice;
- acceptarea de noi membri în endogrup,
- medierea și rezolvarea unor eventuale conflicte interculturale în grupul de elevi/studenți;
- competențe interculturale specifice mediilor educaționale informale;
- lărgirea cercului de cunoștințe într-un mediu social nou;
- negocierea modelelor de comportament într-o comunitate interculturală;
- sporirea atractivității personale și a grupului în medii interculturale [3].

Un alt demers conceptual ține de principiile care pot sta la baza unui curriculum intercultural:

- pluralismul cultural trebuie să se reflecte în tot mediul educativ (de la structura bibliotecii școlare/universitare la decorațiunile sălilor de curs, de la curriculumul formal la cel realizat sau curriculumul ascuns);
- curriculumul intercultural trebuie să fie cuprinzător în scop și succesiune, să prezinte concepțiile și valorile diferitelor grupuri etnice și culturale;
- curriculumul intercultural trebuie să-i ajute pe elevi/studenți să-și dezvolte încrederea în sine și o atitudine pozitivă față de propria identitate;
- politicile și procedurile școlare/universitare trebuie să întărească interacțiunile interculturale pozitive și înțelegerea dintre elevi/studenți, profesori și personalul de susținere, comunitate;
- personalul unei școli/universități trebuie să reflecte diversitatea etnică a societății;
- curriculumul intercultural trebuie să folosească la maximum învățarea experimentală și în special resursele comunității; abordările interdisciplinare și multidisciplinare trebuie să fie folosite în studiul grupurilor etnice și culturale;
- școlile/universitățile trebuie să inițieze evaluări sistematice, continue ale obiectivelor, metodelor și materialelor didactice folosite în predarea diversității etnice și culturale.

Un alt demers conceptual este legat de modelul curriculumului intercultural. De fapt, acest model poate fi abordat de pe poziții cross-curriculare:

- curriculumul de bază și curricula pe discipline rămân neschimbate. Însă în structura lor se încorporează fapte culturale specifice altor grupuri culturale;
- la curriculumul disciplinar se adaugă noi conținuturi și obiectul specific educației interculturale;
- curriculumul intercultural în întregime sau pe capitole se modifică din perspectiva educației interculturale. În acest sens, ideile și valorile grupurilor culturale sunt percepute și înțelese din unghiul de vedere al grupurilor culturale cărora le aparțin;
- se elaborează un cross-curriculum direct orientat spre educația interculturală.

Această abordare implică participarea activă a elevilor/studenților, solicitați să reflecteze și să găsească soluții, să acționeze.

Transpunerea în practică a acestor abordări este condiționată de o multitudine de factori interiori sau exteriori spațiului educațional.

De aceea, pentru a susține demersurile de valorizare a diversității culturale în mediul universitar, vă supunem atenției următoarele sugestii:

- educația interculturală se poate realiza în cadrul tuturor disciplinelor școlare/universitare;
- redimensionarea interculturală a curriculumului poate fi operată la nivelul curriculumului de bază, celui opțional, precum și în cadrul activităților extracurriculare;
- curriculumul intercultural trebuie privit ca un sistem și nu ca o “activitate-eveniment”.

Pentru a da un caracter metodologic acestor sugestii, oferim unele argumente și explicații privind abordarea curriculumului intercultural la limba și literatura română.

Limba română este intermediarul învățării, prin ea se ajunge la informații din domenii variate și se obține apoi interpretarea, corelarea, sinteza lor, înzestrându-l pe obiectul instrucției și educației cu cunoștințe și aptitudini integratoare. De aici decurge și caracterul etnocentrist al învățării, căci cunoștințele despre alte culturi sunt, de regulă, intermediare prin română, chiar învățarea limbilor străine este tributară actului traducerii impuse de practica didactică și de nevoia personală de acumulare a unor noi informații în limba modernă.

Ceea ce acum pare o utopie (interculturalitatea) va trebui să devină o practică firească într-un viitor imediat și nu prin forme ce simulează interesul, unidirecționate dinspre cultura națională spre altele, ci prin interacțiunea culturală.

Prin regândirea statutului și organizării orelor de română, se pot accesa valorile interculturalității în forme ce să confere educației naționale valențe europene. Strategia interculturală vizează, evident, educația axiologică, în consonanță cu timpul de azi în care granițele se volatilizează, distanțele se parcurg în timpi tot mai reduși, când comunicarea și informarea sunt cvasiinstantanee. Din recomandare și deziderat al educației, interculturalitatea trebuie să devină reacție firească a educatorului și educatului, să-și găsească un rol tot mai important în interacțiunea dintre culturi.

Consacrând interculturalității câte o secvență (modul) la intervale variabile, care în perspectivă trebuie să fie tot mai frecvente, se obține nu doar comparația culturilor și interrelaționarea lor. Predarea unui text al unui scriitor român se cuvine a fi raportată la un alt congener din literatura noastră (eventual chiar mai mulți) și la unul din alte literaturi, prezent ca atare, fără traducere, eventual însoțit de o muzică specifică, de imagini fotografice sau de reproduceri artistice, totul circumscris acestuia. Ceea ce se obține este diminuarea monopolului cultural, plasarea textului literar într-un context larg, afin, cu efect de retenție și transfer mult mai eficient.

Cultivarea sentimentului național nu este amenințată de educația interculturală, ci câștigă valențe valorice, obiective și subiective, pe care mai vechea educație patriotică nu le putea atinge. Tocmai de aceea vedem în interculturalitate soluția contemporană a educației, căci provocările sociale o reclamă, iar instituțiile superioare nu pot nesocoti aceste așteptări.

Referințe:

1. Banks J.A. Education and Cultural Diversity / În Fyfe A. și Figuera P., 1993. Education for Cultural Diversity. - London: Routledge, 1993.
2. Fennes H., Hapgood K. Intercultural Learning in the Classroom. London and Washington, 1997.
3. Nedelcu Anca. Învățarea interculturală în școală. Ghid pentru cadrele didactice. Humanitas Educațional, 2004.
4. Nieto S. Affirming Diversity. - New York: Longman, 1992.
5. Perregaux C. Pentru o abordare interculturală în educație / în Dasen P., Perregaux C., Rey M. Educația interculturală. - Iași: Polirom, 1999.

Bibliografie:

6. Banks J. (ed). Diversity within Unity, Center for Multicultural Education. University of Washington, 2001.
7. Cucoș C. Educația. Dimensiuni culturale și interculturale. - Iași: Polirom, 2000.
8. Dasen P. Fundamente științifice ale unei pedagogii interculturale / în Dasen P., Perregaux C., Rey M. Educația interculturală. - Iași: Polirom, 1999.
9. Cozma Feodor, Cucoș Const. Educația interculturală. Ghid pentru formatori. - Iași, 2001.
10. Bîrlogeanu Lavinia, Crișan Alexandru. Ghid de politici interculturale. Humanitas Educațional; Educația 2000. - București, 2005.
11. Bîrlogeanu Lavinia. Strategii, identitate și interculturalitate în spațiul românesc. Humanitas Educațional, 2000, 2005.
12. Promovarea artei și a culturii europene prin educație. Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați, 2006.

Prezentat la 07.05.2007